

G. Quy luật âm dương trong từ ghép, từ lắp láy (điệp từ) hư thanh, hư từ.

Lâu nay nhiều nhà nghiên cứu tiếng Việt bị vướng ở đoạn này. Theo lời bà Tuyết Minh, chủ nhiệm khoa tiếng Nga trường Đại học sư phạm ngoại ngữ Hà Nội (1983) kể lại, có một vị giáo sư ngôn ngữ học người Nga cũng chỉ mới nói được rằng hình như tiếng nói của người Phương Đông có một quy luật nào đó trong khi dùng những từ ghép và từ lắp láy để cho êm ái thuận nghe.

1. Trước hết, tôi xin trình bày quy luật âm dương trong từ ghép, từ lắp láy như sau:

a. Muốn giảm hình ảnh của nghĩa từ, thì phải làm cho tổng âm dương của từ ghép và từ lắp láy mang dấu âm, không kể từ ghép đứng trước hoặc sau.

Ví dụ :

tối tăm: + - = - tím tím : - + = -

đo đỏ : + = - đa đã : - + - -

còn con : + - - tâm tạm : - + - -

làm lụng : - + = - hầu hạ : - + -

b. Muốn tăng hình ảnh nghĩa từ thì phải làm cho tổng âm dương của từ ghép hoặc từ lắp láy mang dấu dương, không kể từ ghép đứng trước hoặc sau:

Ví dụ:

khệnh khạng : + + = + chệnh choạng : + + = +

cãi vãi: + + = + lão đảo : + + = +

vá vúi: + + = + dĩ thoã : + + = +

oang oang: - - - + lung tung : - - = +

lừa thưa : - - : + râm rì: - - = +

thì thâm : - - - + loà xoà: - - = +

Đối với những từ ghép đôi, loại mà khi tách riêng hai từ thì mỗi từ trong đó không mang một ý nghĩa gì, hoặc một trong hai không có ý nghĩa tự nó, hoặc hoàn toàn khác với ý nghĩa từ ghép, như những từ: xúng xính, lập cập, lảng cháng, quấy quấy, cập rập, lụng bụng, lã chã, bàng hoàng, cù lùn, bập bênh, chơi vơi, chới với... ngoài việc làm tăng giảm nghĩa từ ra, nó còn mang tính chất tượng hình như tôi đã trình bày ở phần trước.

2. Về hư thanh, hư từ cũng tuân theo quy luật xếp đặt như sau:

- Hư từ là những yếu tố kết hợp dùng để tạo thành từ ghép và từ lấp láy cũng như dùng để đệm trong phân câu, cuối câu khi hát thành ca dao hay dân ca.

- Hư thanh có khi được coi nh một từ, nếu ở câu văn học, còn như trong câu hát nó ở vị trí đệm nối thì chỉ có ý nghĩa là hư thanh như i, ới, a, ì, ì,ư ...

Khi một từ nằm ở cuối phân câu, cuối câu hát nhưng do yêu cầu của nhịp điệu mà khoảng cách thời gian nối tiếp sang đoạn sau có độ dài hơn độ tự nhiên của thanh ở từ đó, thì người ta thêm hư thanh hoặc hư từ vào. Bản thân hư thanh, hư từ chỉ có giá trị làm chỗ đệm thời gian theo độ dài cần thiết mà không có giá trị nghĩa từ nó, cũng không có giá trị làm tăng giảm giá trị của nghĩa từ đứng trước nó. Giá trị của tăng giảm độ dài thời gian ở những quãng đệm cuối phân câu, cuối câu chính là ở chỗ nó làm cân bằng âm dương của cả câu và làm phong phú thêm sức truyền cảm của nội dung câu văn học.

Ví dụ khi hát cò lả, chúng ta chú ý những hư thanh, hư từ tôi gạch dưới chữ trong câu sau đây:

Con cò là cò bay lả ì ì bay la.

● ● — ● ● — ● ●

Bay từ là từ đồng ruộng í í bay ra là ra phố phường

• • — • • — • • — • •

Tình tính tang là tang tính tình, cô nàng rằng, cô nàng ơi,

— — — — — • • — — — •

rằng có biết, biết hay không.

— • • — • •

Khi hát trống quân thì hư thanh và hư từ được dùng vào những quãng đệm ở câu văn học lại khác đi như:

Có cánh ư con gà này, cưới em thời có cánh ư con gà này,

• • — • • — • • — • • • • —

có dăm thời sợi bún, có và mà năm xôi ì ì ì ì.

• • — • • • — • • — — —

Cưới em thời còn nữa chứ anh ơi,

• • — • • — • •

còn một đĩa đậu, hai muôi rau cần ì ì ì ì.

• • • • • • • — — — —